

Časopis za visoko obrazovanje, godina I, broj 1 (ljetno), Zagreb, 2007., 129 str.

Educa, nakladno društvo d.o.o. Zagreb ušlo je u novi pothvat tiskanjem 1. broja *Časopisa za visoko obrazovanje* koji je, prema riječima prof. dr. sc. **Nikše Nikole Šoljana**, glavnog i odgovornog urednika, rezultat osobne radoznalosti i profesionalnog zanimanja za pitanja visokog obrazovanja. Polazeći od spoznaje da su se u posljednjih tri desetljeća dogodile promjene za koje su u prethodnim razdobljima trebala stoljeća i da danas nismo u stanju predvidjeti kako će izgledati svijet visokog obrazovanja u idućih nekoliko desetljeća, ali da međutim znamo da će visoko obrazovanje igrati ključnu ulogu u životu ljudi 21. stoljeća, tiskan je jedan od prvih časopisa u nas koji znanstveno i stručno razmatra teme visokog obrazovanja. Naime, povijesno gledano, u Zagrebu je od 1937. do 1943. izlazio mjesečnik *Alma Mater Croatica*, glasnik Hrvatskog sveučilišnog društva¹, a uređivao ga je Vladimir Bazala.² Časopis je izlazio na pedesetak stranica u A4 formatu. Potom, 1990., počinje izlaziti *listić* sa sličnim naslovom *Alma Croatica* (*Almae matris Alumni Croaticae*), glasnik Društva bivših studenata i prijatelja Sveučilišta u Zagrebu. Od 1955. izlazio je s prekidima *Sveučilišni vjesnik*. Možemo reći da je *Časopis za visoko obrazovanje* ne samo izraz nakladnikova zanimanja za visoko obrazovanje, već da je on nacionalno važan i da znatno upotpunjuje fond pedagoških časopisa u Hrvatskoj.

Časopis za visoko obrazovanje “bit će posvećen analizi razvoja, kretanja i promjena u visokom obrazovanju na globalnoj (svjetskoj) razini te na regionalnoj (primjerice europskoj) ili nacionalnoj razini. U njemu bi se trebali naći prilozi koji osiguravaju uvid u zbivanja u svijetu visokog obrazovanja” (str. 1).

U ovom prvom broju *Časopis za visoko obrazovanje* objavljuje osam cjelovitih članka, četiri prikaza knjiga i četiri ključna dokumenta za budućnost visokog obrazovanja (Magna Charta Universitatum, Sorbonska zajednička deklaracija, Europski prostor visokog obrazovanja: Bolonjska deklaracija, Prema Europskom prostoru visokog obrazovanja: odgovor na izazove u globaliziranom svijetu – Londonsko ministarsko priopćenje).

O Bolonjskom procesu u globalnom kontekstu piše se u dva članka. Tiskan je glavni govor **Brende M. Gourley** (str. 3-9) s otvaranja Londonske konferencije ministara 2007. u kojem se, među ostalim, naglašava “*da raste potreba za povećanjem udjela stanovništva s tercijarnim obrazovanjem*”, zatim da “*nestaju i granice između školovanja u mjestu boravka i školovanja na daljinu te između redovitog studija i izvanrednog studija uz rad*” (str. 3) te da jača konkurencija, a da se financiranje istraživanja “*sve više centralizira*” (str. 4). Autorica opisuje trenutno stanje visokog

¹ Časopis je za prvo polugodište akademske godine 1937./38. imao podnaslov Glasilo Društva za Strossmayerovo sveučilište u Zagrebu.

² Rubrike u časopisu bile su u IV. godištu, dakle 1940./41. sljedeće: Članci i rasprave, Književnost (prikaz knjiga), Iz povijesti hrvatskog sveučilišta, Proslave i jubileji, Nekoć i danas, Naši pokojnici, Galerija zaboravljenih, Posjeti stranih stručnjaka, Misli o nastavi, naročito sveučilišnoj, Sveučilišne vijesti, Izgradnja sveučilišta i visokih škola, Pučko sveučilište, Sa stranih sveučilišta, Đački problemi, Društvene vijesti, Stranica anegdota, Iz uredništva.

obrazovanja u Europi i navodi deset prioriteta sveučilišta. Vjerujemo da ih je korisno spomenuti:

- “*suradnja s industrijom u istraživanjima*;
- suradnja i / ili partnerstvo sa sveučilištima širom Europskog prostora visokog obrazovanja i sveučilištima u svijetu;
- suradnja s poslodavcima pri izradi kurikuluma te u svrhu otvaranja mogućnosti daljnjeg obrazovanja;
- reforma kurikuluma, iskorištavanje snage novih tehnologija te prednosti i mogućnosti što ih donosi pokret otvaranja obrazovnih resursa javnosti;
- investiranje u usavršavanje nastavnog i stručnog osoblja u učenju putem Interneta i ostalim oblicima obrazovanja na daljinu;
- jače otvaranje “granica”, tj. jača otvorenost vanjskim utjecajima kad je riječ o upravljanju i donošenju strateških odluka uz istovremeno povećanje autonomije;
- povećanje raznolikosti raspoloživog osoblja u pogledu spola i narodnosti;
- značajno povećanje fleksibilnosti kurikuluma te postupka priznavanja;
- stavljanje jačeg naglaska na cjeloživotno učenje uz otvaranje novih mogućnosti za izvanredne studente;
- *dramatično povećanje zastupljenosti sveučilišta na Internetu i količine dostupnih informacija*” (str. 8-9).

O globalnoj važnosti Bolonjskog procesa piše **Peter Scott** (London). Navodi tri razine Bolonjskog procesa (str. 43-54). Nacionalna se razina odnosi na reformu visokog obrazovanja i uključivanje u europske tokove. Europska razina znači troje: olakšati funkcioniranje europskog tržišta rada, povezati gospodarstvo sa znanostima i tehnologijom i promicati građansko društvo. Dva su obilježja globalne razine Bolonjskog procesa, a to je mogućnost da su europska sveučilišta privlačnija izvan Europe i da se stvara gospodarstvo koje će do 2010. postati najnaprednije u svijetu i temeljeno na znanju. Autor naglašava i globalne izazove, ali i odgovore Europe na njih.

Bolonjski se proces nalazi pred izazovima širenja i izvan zemljopisnih granica Europe, tako da su se u njega počele uključivati Ruska Federacija i Turska.

Ostalih šest članaka imaju zajedničko obilježje da informiraju čitatelje o stanju i trendovima u visokom obrazovanju. **Nikša Nikola Šoljan** (Zagreb) u članku *Visoko obrazovanje: prema globalnom prostoru visokog obrazovanja* (str. 11-26) piše da je jedan od najvažnijih trendova ekspanzija visokog obrazovanja kao posljedica demografskog rasta. Taj je trend uvjetovao pojavu novih tipova visokoškolskih institucija, a to su megasveučilišta (imaju više od 100.000 aktivnih studenata, osiguravaju obrazovanje na daljinu i nude visokoškolske programe), virtualna sveučilišta (tehnologija i Internet osiguravaju akademske usluge i izvan zidova tradicionalnih sveučilišnih kampusa) i korporacijska sveučilišta (usmjerena su na odrasle tako da kurikulum ovisi o potrebama određene korporacije). Osim toga, rast privatnog visokog obrazovanja i mobilnost studenata upotpunjuju sliku stanja i

trendova koji vode prema globalnom prostoru visokog obrazovanja. Takvi su trendovi utjecali na financiranje visokog obrazovanja, pa je došlo do veće zastupljenosti privatne inicijative. Ako se obrazovanje i znanje shvaća kao javno dobro, snažnija je financijska potpora i skrb države. Međutim, ako se smatra privatnim dobrom, slabija je uloga države i snažnija privatna inicijativa. Potom, *“prebacivanje financijskog tereta na studente i njihove roditelje može se držati globalnim trendom”* (str. 17).

O globalizaciji i sveučilištu (str. 27-42) piše **Philip G. Altbach** (Boston) i navodi još jedan trend u visokom obrazovanju – multinacionalizaciju (str. 29), što se odnosi na *“akademske programe ili institucije iz neke zemlje koji omogućuju studije, tečajeve, ili stjecanje certifikata i kvalifikacija u drugoj zemlji”*. Autor se pita stvara li se novi neokolonijalizam. *“Politika i ideologija postale su sporedne u odnosu prema profitu i politikama koje određuje tržište. Danas se multinacionalne kompanije, medijski konglomerati, pa čak i nekolicina vodećih sveučilišta mogu smatrati neokolonijalistima”* (str. 31). U tom globalnom kontekstu autor engleski jezik naziva *“latinski 21. stoljeća”*, razmatra položaj studenta i znanstvenika te obilježja internacionalnog kurikuluma.

Troje hrvatskih autora **Vesna Kovač**, **Jasminka Ledić** i **Branko Rafajac** (Rijeka) piše o trendovima i izazovima teorije i prakse upravljanja sveučilištima na temelju rezultata empirijskog istraživanja (str. 55-68). Analiziraju teoriju i praksu četiriju tipova upravljanja: kolegijalnog, birokratskog, političkog i menadžerijalističkog. Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici pozitivno procjenjuju zastupljenost onih tipova upravljanja koji osiguravaju sudjelovanje i osobni utjecaj u tom procesu, dok naznake menadžerijalističkih trendova upravljanja nisu naišli na odobravanje. Negativne posljedice takva trenda, zaključuju autori, mogu se ublažiti kontinuiranim uključivanjem sveučilišnih nastavnika u proces odlučivanja.

O sadašnjoj zabrinutosti i izgledima visokog obrazovanja u SAD (str. 69-78) piše **David Ward** (Washington). Autor citira nekoliko nacionalnih izvješća u kojima se ukazuje na slabosti visokog obrazovanja u SAD, koje se mogu jednostavno izraziti konstatacijom da sadašnja razina i vrste obrazovne pripreme nisu primjereni promjenama u globalnom gospodarstvu. Međunarodna je konkurentnost važna, a ona počiva na *“visokokvalificiranim ljudima koji imaju inovativne sposobnosti te mogu djelovati u gospodarstvu temeljenom na znanju koje je po svom dosegu transnacionalno”* (str. 71). Uz tehničke i specijalizirane sposobnosti važne su još temeljne sposobnosti: uspješno komuniciranje, stvaranje timova, definiranje i rješavanje složenih problema i razumijevanje drugih kultura. Budućnost visokog obrazovanja u SAD je izgledna ako se riješi pitanje troškova, posebice studenata s niskim primanjima, te se *“udruži s osnovnim i srednjim školstvom u pripremi sve većeg broja studenata koji će uspješno studirati”*. Naglašava se da će institucije visokog obrazovanja *“morati ozbiljno djelovati i uvažavati zamisli o budućem vladinom financiranju”* dok će podrška javnosti ovisiti o *“većoj transparentnosti onoga što se radi za studente i o tome koliko su dobri rezultati”* (str. 76).

Amerika privatizira svoje visokoškolske ustanove. O tom procesu, njegovim uzrocima i mogućim posljedicama (str. 79-87) pišu **Katharine C. Lyall** i **Kathleen**

R. Sell (Wisconsin-Madison). Dokaz je privatizacije visokog obrazovanja da se državna ulaganja već desetak godina smanjuju, pa danas sredstva iz državne blagajne pokrivaju oko 30% potrebnih sredstava, što je s druge strane uzrokovalo povećanje školarina. Ocjenjuje se da je to dugoročan trend kao rezultat promjene političke filozofije koja prebacuje odgovornost i rizik na pojedinca. Dobre su posljedice: povećanje učinkovitosti poslovanja, veća fleksibilnost i autonomija, traženje raznolikih izvora prihoda. Loše su posljedice trenda privatizacije: školarine se povećavaju, smanjuje se udio studenata s nižim primanjima, smanjuje se državna sposobnost stvaranja ljudskog kapitala, sveučilišta postaju sve odgovornija studentima, donatorima umjesto državi i izabranim dužnosnicima, sveučilište si sužava mogućnost da bude instrument društvene kritike, branitelj društvene pravde i promicatelj gospodarskih promjena. Autorice misle da Amerikanci stoga moraju razviti novi model *ustanove koja radi za državne ciljeve* da se dalje ne smanjuje kvaliteta ili zatvaraju manja učilišta, pa će nacija *“pasti još niže na ljestvici zemalja s visokoobrazovanim stanovništvom, što će narušiti kvalitetu života pojedinaca i ugroziti nacionalnu gospodarsku budućnost”* (str. 84).

Jača javna svijest o odnosu kvalitete i uloženi sredstava u visoko obrazovanje, pa stoga postaje sve važnije mjerenje institucionalne kvalitete. O rangiranju visokoškolskih institucija (str. 89-106) pišu **Antony Stella** i **David Woodhouse** (Melbourne). Akademsko rangiranje u SAD počelo je 70-ih godina 19. stoljeća. Danas rang-liste visokoškolskih institucija donose prije svega časopisi i novine, što znači da je “medijsko rangiranje” postalo popularno u širokoj javnosti, ali tu popularnost prate brojne kritike znanstvenika i institucija. Kritike se odnose ponajprije na metodologiju *“koja na površan način procjenjuje kvalitetu, te potom daje složene zaključke”* (str. 93). Osim “medijskog rangiranja”, rangiranje provode sustavi visokog obrazovanja. I ono je izvrgnuto kritikama jer je *“teško razviti instrument i metodu koja može sa sigurnošću razlikovati institucije koje su jedna blizu druge”* (str. 97). Autori zaključuju: *“Tužan je komentar da svi, uključujući i sama sveučilišta, daju prednost rangiranju pred opsežnijom povratnom informacijom koja se dobiva provjerama. Premda su rangovi sirovi, daju pogrešne smjernice i ne pridonose kvaliteti, doimaju se lako ‘razumljivima’.* *Zapravo, preblaga je kritika rangova kada se kaže da oni ne pridonose kvaliteti, rangovi su zapravo štetni”* (str. 102).

Ovim pothvatom, pokretanjem specijaliziranog časopisa za visoko obrazovanje, nakladnik Educa zaslužuje prije svega podršku stručne javnosti. Časopis je, gledajući prvi broj, ispunio najavljene programske zadaće, jer je omogućio čitateljima širok uvid u stanje, probleme i trendove u visokom obrazovanju u svijetu. Članci mogu biti, s obzirom na razinu informativnosti, dobra podloga za vođenje politike obrazovanja u Hrvatskoj kada je riječ o uključivanju visokog obrazovanja u europski prostor visokog obrazovanja i europski istraživački prostor. Time bi se slijedio trend udruživanja na regionalnoj, *prostornoj* i globalnoj razini.

Vladimir Strugar